

František Vavera: Kriminalistické aspekty v trestním právu

Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, s.r.o., Plzeň 2013, 244 stran

Jolana Sedláčková*

„Jest zájmem nejen společným, aby se nepáchaly zločiny, nýbrž i aby byly tím řidšími, čím škodlivějšími jsou společnosti. Tudíž silnější mají býti překážky, které odhánějí lidi od zločinů v té míře, jako stojí v odporu

s dobrem veřejným, a v míře té, jak pud je k nim pobádá.“¹ Kriminalistika je vědní disciplína, která, z historického pohledu po velmi krátkou dobu, usiluje o vědecké poznání trestné činnosti a o uplatnění vědeckých

* Mgr. Bc. Jolana Sedláčková, doktorská studentka Katedry trestního práva Masarykovy univerzity v Brně.

¹ BECCARIA, Cesare a Josef SLÁDEČEK. *O zločinech a trestech*. V Praze: Bursík a Kohout, 1893. s. 62.

poznatků v boji s ní. Jak již vyplývá i z jejího názvu, objektem jejího zkoumání je trestný čin, kriminalita. Má tedy neodmyslitelně velmi blízký a úzký vztah k trestnímu právu, byť se každý z nich zabývá daným tématem z jiného úhlu pohledu. Právě jejich vzájemný vztah, prolínání, ovlivnění, konkrétní aspekty a hlediska vývoje, se snaží autor v recenzované knize nastínit.

JUDr. František Vavera, Ph.D. se tematice kriminalistické vědy a práva věnuje již od svých vysokoškolských studií, byl členem autorských kolektivů či samostatně autorem odborných publikací a článků se zaměřením na kriminalistiku. V roce 2013 vyšla ve Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, s.r.o. jeho monografie s velice široce pojatým názvem „Kriminalistické aspekty v trestním právu“. V předkládané monografii, se podle svých slov na více jak 200 stranách textu, konkrétně ve čtyřech kapitolách a závěru, pokouší popsat vývoj kriminalistiky a upozornit na sepjetí, rozvoj a vzájemné doplňování s trestním právem a kriminologií tak, jak je to v současné době v literatuře pro čtenáře dostupné. Důraz přitom klade zejména na československou kriminalistiku a její historii. V předmluvě podotýká, že si je vědom skutečnosti, že v některých kapitolách se může čtenáři zdát, že se jedná o popis trestněprávních aspektů v kriminalistice, ačkoli obecně jde o charakteristiku kriminalistiky v trestním právu. Kniha kromě předmluvy obsahuje také dvě recenze a metodologii využitou autorem.

Na počátku první kapitoly se autor systematicky zabývá problematikou vymezení základních pojmů, metodami kriminalistiky (již od starověku) a také různými názory na její systém (rozdílnosti při anglosaském a kontinentálním pojetí). Neopomíná uvést konkrétní příklady a jména významných osob v dané problematice působících. Zmiňuje také dvě základní a částečně se oddělující oblasti kriminalistické vědy – kriminalistickou techniku a kriminalistickou taktiku. V souvislosti s tím krátce připomíná již samotný historický vývoj kriminalistiky, zejména v československém prostředí, a to od jejich počátků, tedy přelomu 19.–20. století.

Druhá kapitola je autorem pojata jako popisný vývoj kriminalistiky od svého počátku až do současnosti. Deskripcie je rozdělena na několik období, oddělených významnými kriminalistickými mezníky. Významné události jsou shrnuty vždy v krátkém ztučněném závěru. Čtenář se mimo jiné seznamuje s tím, který kriminální čin byl vůbec prvotním v lidských dějinách, čím byli kmenoví kouzelníci podobní dnešním vyšetřovatelům či okolnosti vlastně prvního velkého kriminálního případu ze Starého Egypta. Vedle tzv. „Alexandrijského zatykače“, trestání ve staré Číně a čarodějnických procesů, nahlédne též do moci středověkých jedů. Dále se autor zaměřuje již na kriminalistiku období do konce 19. století, včetně stěžejních osobností tohoto období. Větší část věnuje působení Cesare Beccaria, jeho dílu, z něho vyplývajícím základním pilířům, principům a s jeho činností související skupinou, tzv. „akademii píestí“. Po-

drobně autor popisuje i britské prostředí prostřednictvím osob Henryho a Johna Fieldinga. Pozastavuje se také nad otázkou tehdejšího zkoumání jedů a fenoménu travičství (např. případ Marie Capellové z Francie). Zmiňuje také význam vzniku fotografie, postavu Alphonse Bertillona a antropometrii.

Jako další mezník v oblasti kriminalistiky autor zdůrazňuje významný vliv Hanse Grosse a výsledky jeho snahy o skloubení trestního práva a přírodních věd, vidění kriminalistiky v její celistvosti (systémové vědy) či vliv tzv. „bible kriminalistiky“. V podkapitole věnované období techniky (do roku 1939) se podrobně věnuje základním kriminalisticko-technickým metodám (daktýloskopie, balistika, trasologie, mechanoskopie, odologie). Pokračuje dalšími metodami vyvinutými po konci druhé světové války, tedy např. oblastí mikrostop, průlomovou kriminalistickou analýzou DNA či psychologickým profilováním pachatele (upozornil např. na kauzu „düsseldorfského vampýra“). Celou druhou kapitolu autor končí nahlédnutím do vývoje vybraných světových velmocí (USA, Rusko a Velká Británie).

V pořadí třetí kapitole, věnované československému prostředí, zavádí autor čtenáře do 16. století a poukazuje na význam soudních pitev. Od tohoto období pak autor postupně vyjmenovává přední české či slovenské kriminalisty (policisty), Jana Evangelisty Purkyně, Jana Povondru a jiné, jejich úspěchy na poli kriminalistiky a významné kriminální případy. Dostává se až do 20. století, kde zmiňuje např. Ladislava Havlíčka či Jána Pješčaka, z pozdějších pak Viktora Porady a Jana Strause. V závěru kapitoly autor velmi stručně naznačuje podmínky základních zásad (opět z historického pohledu) trestního práva hmotného (otázku msty, feudální systém, významné kodexy) a trestního práva procesního (autor se zaměřuje na kriminalistické prvky v trestním právu, resp. zejména vyšetřování a otázku dokazování).

Ve čtvrté kapitole se autor v neposlední řadě věnuje současnému vztahu kriminalistiky a trestního práva. Vymezuje dva, pro kriminalistiku charakteristické předměty, spolu s jí určenými zákonitostmi. Zprostředkovává čtenáři také základní exkurs do oblasti policejních věd. Podrobněji popisuje učení o páchání trestného činu, zejména způsobu jeho chápání včetně jednotlivých komponentů, determinantů, kriminální situací, osobností pachatele a oběti. Z pohledu trestního práva procesního autor posléze charakterizuje postup dokazování, resp. jednotlivé důkazní prostředky z historického i současného pohledu. V závěru autor poukazuje zejména na jednotlivé kriminalistické metody, které byly novelou č. 265/2001 Sb.² ze strany zákonodárce převzaty do textu trestního řádu a jsou tedy z oblasti kriminalistiky plně využitelné pro trestní právo a pomáhají

² Zákon č. 265/2001 Sb., kterým se mění zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád), ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 140/1961 Sb., trestní zákon, ve znění pozdějších předpisů, a některé další zákony.

účinnějšímu a do jisté míry objektivnímu boji s kriminalitou. Otázku však ponechává otevřenou a podotýká, že se jedná o nekončící proces. Stejně jako se pachatelé a jejich prostředky neustále vyvíjejí, vylepšují, i kriminalistika nestále pracuje na svém rozvoji a přizpůsobení se moderním trendům.

V předkládané monografii se tedy autor na poměrně malém rozsahu textu pokusil uchopit široké pojetí kriminalistiky a trestního práva (zejména v československém prostředí) z celkového historického pohledu a vývoje. I přesto, že stručná kapitola o vývoji trestního práva (hmotného a procesního) může právně vzdělanému čtenáři přijít nedostatečnou či naopak nadbytečnou, autor v daném kontextu prokázal svůj velký zájem a znalost o danou problematiku. S odbornou erudovaností a vhladem, přesto velmi srozumitelnou formou, nabízí komplexní náhled na toto poměrně široké a také složité téma. Navzdory tomu, že se jedná z velké části o popisné dílo, je monografie díky řadě použitých případů velmi čtivá a může tak snadno uvést čtenáře do obrazu a přinést mu mnoho cenných informací z oblasti kriminalistiky. Je možné tedy konstatovat, že autor dostal svému záměru, popsat zkoumanou oblast v celist-

vosti, jak může být čtenáři v současné literatuře dostupná. Vytvořil tak svým způsobem výjimečné dílo, které v sobě zahrnuje aspekt historický, zachycuje rozvoj zajímavého oboru v kontextu dalších souvisejících disciplín i současnou realitu v této oblasti. Knihu lze proto doporučit k přečtení studentům právních či bezpečnostně právních oborů nebo odborníkům, praktikům, zájímavým se o problematiku kriminalistiky, ale díky jejímu jazyku také široké laické veřejnosti nadšené např. ze sledování příběhů Dobrodružství kriminalistiky, poněvadž v obou se významné mezníky kriminalistiky a známé příběhy úzce prolínají. Každý čtenář by však měl mít současně na paměti, že „... *pojmy neřestí a ctnosti dobrého občana aneb zločince vinníka, mění se časem s převraty století a to nikoliv dle nastalých změn ... nýbrž dle veřejných zájmů, dle vášní a omylů* ...”³ A podle toho je nutno přistupovat také k dané knize a k nekončícímu vývoji kriminalistiky a trestního práva jako celku.

³ BECCARIA, Cesare a Josef SLÁDEČEK. *O zločinech a trestech*. V Praze: Bursík a Kohout, 1893. s. 67.